

6. *Чеккетти Граціозо. Manual ecompleto Di Danza classica / Граціозо Чеккетти ; пер. с итал. Е. Лысовой. – Москва : АСТ, Астрель, 2010. – 504 с.*

References:

1. *Vaganova A. Ya. Osnovy klassicheskogo tantsa / A. Ya. Vaganova. – SPb. : Lan, 2001. – 158 s.*
2. *Ivanova S. A. Tvorcheskie kontakty s pedagogami i uchashchimisya baletnykh shkol Italii / S. A. Ivanova, L. A. Kolenchenko // ACADEMIA. – 2012. – № 2. – S. 95-99.*
3. *Kostrovitskaya V. S. Klassicheskiy tanets / V. S. Kostrovitskaya. – SPb. : Lan, 2009. – 116 s.*
4. *Messerer A. M. Uroki klassicheskogo tantsa / A. M. Messerer. – SPb. : Lan, 2004. – 376 s.*
5. *Mochalov D. V. Razvitie tvorcheskoy napravlenosti lichnosti v sovremennykh usloviyakh / D. V. Mochalov // Vestnik Kaz. gos. univ-ta kultury i iskusstv. – 2012. – № 2. – S. 104-108. (0,68 p.l).*
6. *Чеккетти Граціозо. Manual ecompleto Di Danza classica / Граціозо Чеккетти ; пер. с итал. Е. Лысовой. – Москва : АСТ, Астрель, 2010. – 504 с.*

ПУТИЛИНА Т. Н. Современные методы в методике преподавания классического танца.

В статье рассмотрена часовая шкала становления методик классического танца, проведен сравнительный анализ. Показано, что в основе методик преподавания классического танца лежат не только общие традиционные подходы, но и особенности, как результат профессионального труда выдающихся балетмейстеров, мастеров хореографии. В современных условиях нужны новые подходы к преподаванию классического танца, ориентированные на развитие профессионального мастерства хореографа.

Ключевые слова: классический танец, балетмейстер, педагог-хореограф, методика преподавания, ценности, профессионализм.

PUTILINA T. N. Modern methods are in the method of teaching of classic dance.

The article considers the time line of the formation of the methods of classical dance, their comparative analysis is conducted. It is shown that the basis of methods of teaching classical dance is not only common, traditional approaches, but especially as a result of professional work of the outstanding ballet-masters, masters of choreography. In contemporary conditions require new approaches to teaching classical dance, focused on development of professional skills of the choreographer.

Keywords: classical dance, choreographer, methods of teaching, values, professionalism.

УДК 811.161.1'373.611

Рябовол Наталія

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ГРАМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ДЕРИВАТОЛОГІЇ НА СИНТАКСИЧНІЙ ОСНОВІ

У статті обґрунтовано шляхи та визначено методичні орієнтири формування граматичної компетентності майбутніх учителів української мови в процесі вивчення дериватології на синтаксичній основі. З огляду на те, що новим етапом у розвитку сучасної

української дериватології став синтаксичний підхід до аналізу похідних одиниць, який уможливив виокремлення з позиції категорійності трьох граматичних підсистем: категорійного синтаксису, категорійної морфології та категорійного словотвору, а відтак і змін у підходах до навчання сучасної української дериватології, що й зумовило виокремлення ефективних методів і прийомів навчання дериватології в умовах вищого навчального закладу та розроблення системи вправ за основними трьома типами категорійного словотвору – словотвірними категоріями непередикативного характеру; словотвірними категоріями супровідно-передикативного характеру; словотвірними категоріями опрідметнених значень дієслівних предикатів та опрідметненого якісного стану.

Ключові слова: граматична компетентність, навчання української дериватології, категорійний словотвір, методичні орієнтири.

Навчання граматики української мови в умовах вищого педагогічного закладу відкриває широку перспективу для розуміння комунікативного репертуару майбутніх учителів української мови в життєвій та професійній діяльності. Адже граматично правильне мовлення передбачає глибоке усвідомлення фахівцем граматичної будови мови, знання граматичних ознак слів задля дотримання мовних норм, що виявляють себе в тій чи тій сфері комунікації.

Аналіз праць лінгвістів І. Білодіда, І. Вихованця, Б. Головіна, К. Городенської, В. Горпинича, П. Дудика, І. Ковалик, Л. Мацько, В. Олексенка, І. Ощипко, М. Плющ, З. Сікорської та ін. дають підстави стверджувати, що норми мови співвідносяться з рівнями мовної структури, але не ототожнюються з ними. Граматичну ж норму визначають лінгвісти системою словоформ, абстрактними граматичними значеннями, морфологічними та словотвірними категоріями й лексико-граматичними розрядами слів, яка охоплює явища, пов'язані з функціонуванням слова в реченні, синтаксичними зв'язаними й відношеннями у тексті.

Оскільки новим етапом у розвитку сучасної української дериватології став синтаксичний підхід до аналізу похідних одиниць, який уможливив виокремлення з позиції категорійності трьох граматичних підсистем: категорійного синтаксису, категорійної морфології та категорійного словотвору, а відтак і змін у підходах до навчання сучасної української дериватології, що й зумовило вибір проблеми лінгводидактичного студіювання.

Метою статті є обґрунтування методичних орієнтирів для формування граматичної компетентності майбутніх учителів української мови в процесі вивчення дериватології на синтаксичній основі.

У лінгвістиці становлення і розвиток української дериватології характеризується намаганням дослідників систематизувати словотвірні одиниці на нових концептуальних засадах. Науковцями О. Безпояско, К. Городенською, В. Олексенком уперше словотвірні афікси української мови згруповано у функціонально-семантичні поля на спільній семантичній основі залежно від значення компонента базової семантичної структури, категоризованого за допомогою словотворчих афіксів у три основні типи:

1) словотвірні категорії непередикативного характеру; 2) словотвірні категорії супровідно-передикативного характеру; 3) словотвірні категорії одметнених значень дієслівних предикатів та одметненого якісного стану. Сучасний лінгвістичний контекст словотвірної категорії принципово змінює зміст і підходи до навчання української дериватології майбутніх філологів.

У процесі вивчення теоретичного матеріалу з дериватології майбутні вчителі української мови усвідомлюють, що словотвірні категорії – це досить складні одиниці граматики, по-перше, вони звернені до позамовної дійсності, виявляючи зв'язок з лексичним рівнем мови, а, по-друге, спрямовані у внутрішню структуру мови, оскільки їх формування відбувається на синтаксичній основі, відповідно до чинних словотвірних типів і за допомогою наявних у мові морфемних засобів [7].

В. Олексенком доведено, що основою міжкатегорійної взаємодії похідних суфіксальних іменників є вмотивованість їхньої формально-граматичної структури семантично елементарними простими реченнями з дієслівними предикатами дії та стану, а також поліфункціональність дериваційних засобів, що беруть участь в оформленні суфіксальних іменників, які належать до різних словотвірних категорій [7].

На основі досліджень лінгводидактів (З. Бакум, Н. Голуб, О. Горошкіної, С. Карамана, О. Караман, О. Копусь, О. Любашенко, М. Пентиліук, С. Омельчука та ін.) визначено такі стрижневі складники української дериватології на синтаксичній основі: 1) мета, завдання, предмет, об'єкт; 2) зміст розділу "Дериватологія", передбачений чинною навчальною програмою; 3) загальнодидактичні й специфічні принципи; методи, прийоми та комплекс вправ і завдань для формування граматики компетентності в процесі вивчення дериватології; 4) критерії та рівні сформованості граматики компетентності майбутніх учителів української мови у процесі вивчення дериватології.

Завданнями навчання студентів-філологів української дериватології визначено: 1) засвоєння словотвірних категорій, які формуються в структурі речення (суб'єктні, інструментальні, локативні); 2) в структурі словосполучення (словотвірні категорії іменників супровідно-передикативного характеру) та словотвірних категорій одметнених значень, які відбивають лише категорійне перетворення однієї частини мови в іншу.

Крім загальнодидактичних принципів, ми виокремили такі специфічні принципи формування граматики компетентності майбутніх учителів української мови в процесі вивчення дериватології: принцип урахування синкретичної природи й безперервного розвитку інтелектуально-креативних, творчих мовних здібностей студентів; принцип комунікативної доцільності; принцип зважання на особистісний досвід, практику, способи опанування мовних явищ та вмотивованої корекції подолання аномативів;

принцип навчання дериватології на синтаксичній основі.

Спираючись на відомості з синтаксису, можна зрозуміти суть таких способів творення слів, як перехід з однієї частини мови в іншу, основоскладання та злиття, утворюваного слова внаслідок зміни значення наявної в мові лексеми. Опора на синтаксис необхідна для правильного визначення іменників із семантикою суб'єкта дії та носія стану, які формуються в суб'єктній семантико-синтаксичній позиції складної конструкції на основі компонентів вихідного (базового) елементарного речення [2].

Щоб студенти зрозуміли усі наявні трансформації під час згортання складної синтаксичної конструкції в реальне слово, їм необхідно запропонувати здійснити спостереження над мовою під час трансформаційних процесів, як-от: *До студентської аудиторії увійшов той, хто викладатиме лекцію.* У наведеному реченні "...увійшов той, хто викладатиме лекцію" зазнав згортання предикат *викладатиме*. Шляхом конденсації за допомогою суфікса *-ач* утворився іменник чоловічого роду *викладач*, перша (коренева) частина якого має семантику об'єкта дії (виклад-), друга (суфіксальна) – семантику суб'єкта дії.

Під час спостереження над пояснювальними трансформаціями, яких зазнають складні синтаксичні конструкції, студенти усвідомлюють, що, по-перше, залежно від характеру семантично акцентованого компонента вихідного речення – *Той, хто викладає* – *викладач* суфіксальні – суфіксальні іменники поділяємо на іменники з акцентованою непередикатною семантикою – об'єктною, по-друге, що іменникові деривати із семантикою суб'єкта дії, утворені в семантико-синтаксичній суб'єктній позиції, відрізняються насамперед кількістю та якістю компонентів своїх вихідних речень, що формують групу означення для репрезентації в структурі похідного іменника непередикатного компонента базового речення із семантико-синтаксичною функцією суб'єкта дії використовується низка питомих словотвірних суфіксів: *-ач, -тель, -чин, -ник, -аль, -ець, -ій, -яр* та ін.. наприклад: *чит-ач, учи-тель, льот-чик, керів-ник, скрип-аль, стріл-ець, вод-ій, цегл-яр.*

Вибір того чи того суфікса залежить від ряду факторів, з-поміж яких основне місце належить семантичному. Щоб збагнути, який семантичний контекст дієслів притаманний суфіксу, студентам доцільно пропонувати систему вправ і завдань із подальшим детальним коментуванням.

Пропоновані вправи у видозміні мовного матеріалу намагалися на заняттях зі студентами пов'язувати з утворенням потрібних словоформ (слова, що в дужках трансформувати в складну синтаксичну конструкцію чи навпаки, складну синтаксичну конструкцію згорнути в реальне слово з подальшим виділенням компонента ознаки чи означуваного компонента).

Оскільки значну частину субстантивів сучасної української мови становлять деривати із значенням суб'єкта носія стану, тому

запропоновано студентам інтелектуально-рецептивні вправи, на основі виконання яких здійснювалося тематичне групування похідних іменників з урахуванням специфічних параметрів на такі групи: назви осіб за внутрішніми та зовнішніми ознаками; назви носіїв суспільно-політичних, філософських, релігійних та інших ідей; назви осіб етичною та національною належністю; назви осіб за територіальною ознакою (місцем проживання або народження); назви осіб індивідуального виключення. Наприклад:

Той, хто щасливий → щасливець.

Той, хто є прибічником соціалізму → соціаліст.

Той, хто народився в Києві → киянин.

Той, хто є студентом Київського університету імені Бориса Грінченка → грінченківець.

З-поміж іменникових словотвірних категорій, формування яких пов'язане із застосуванням субстанціальних позицій речення, досить широкими можливостями відзначається словотвірна категорія інструменталія, до якої належать похідні назви знарядь і засобів дії: *Прилад, за допомогою якого розсіюють – розсіюник*. Суть процесуутворення словотвірних категорій локатива полягає в тому, що базове семантично елементарне речення у вихідній семантично-синтаксичній позиції розчленовується на два компоненти: означуване й означення. Наприклад, *їдальняє* наслідком згортання семантично елементарного речення *Там люди їдять* в локативній семантико-синтаксичній позиції речення, де воно розчленувалося на означуваний компонент *там* (місце) й означальний компонент *де люди їдять*.

Після виконання системи вправ за пропонованими алгоритмами студенти доходять висновку, що іменник з локативним значенням розрізняються за акцентованим компонентом будовою семантично елементарного речення, що виконує роль кореневої морфеми, та словотворчими суфіксами, які втілюють семантико-синтаксичну функцію локатива. Продуктивними суфіксами в словотвірній категорії локатива є –н', –льн', –арн', –орій', –к', –лн'.

Семантична природа словотвірних категорій супровідно-предикативного характеру по-своєму особлива та ґрунтується на кількісному значенні супровідного предиката базового словосполучення, що зортається в реальне іменникове слово в будь-якій позиції речення: малий стіл – столик, великий чуб – чубисько.

Віддієслівні субстантивні утворення із значенням предметності дії формуються за допомогою питомих суфіксів –**івк**, –**овк**, –**ик**, –**ачк**, –**ок**, –**учк**, –**іт**, –**от** та ін. Об'єднуючись на основі граматичної предметності, вони розрізняються за семантикою своїх предикатів і стилістичною самобутністю.

Іменники із значенням предметності дії, які максимально наближені до ядра словотвірної категорії, як зазначає В. Олексенко, виступають такі:

“дієслівна основа + -ння”, “дієслівна основа + -іння”, “дієслівна основа + -ення”, наприклад: говорити – говоріння, писати – писання, читати – читання, думати – думання, узгодити – узгодження. Іменники на –ння утворюються від основ дієслів недоконаного виду (переважно): кохати – кохання, переїдати – переїдання. Деякі іменники на –ення семантично однаково асоціюються з обома видовими формами твірного дієслова: закінчувати і закінчити – закінчення; осуджувати і осудити – осудження [7].

Перетворення типу прикметник – іменник зумовлені комунікативною функцією, що ґрунтується, на думку К.Городенської, на складних конструкціях, що репрезентують дві і більше ситуації: Сніги були такі **білі**, що засліплювали зір. Ця складна конструкція передає дві ситуації: 1. *Сніги були такі білі; Сніги засліплювали зір.* Унаслідок згортання цієї конструкції утворилося речення *Білизна снігів засліплювала зір*, у якому відбулася зміна синтаксичної функції *білі* – *білизна* без зміни лексичного значення [3, с. 177]. Відношення синтаксичної деривації між морфологічними іменниками і субстантивованими прикметниками встановлюються найрегулярніше на рівні тих значень, з якими вони функціонують у книжних стилях, оскільки цьому сприяє функціонально-стилістична одноплановість прикметників та іменників.

Під час опрацювання на практичних заняттях категорійного словотвору продуктивними виявилися такі традиційні методи і прийоми: бесіда, робота з підручником, словотворчим словником, спостереження над мовними явищами, метод вправ, а також інтерактивні: робота в парах, робота в групах, мікрофон тощо. Під час експериментального навчання було виявлено, що розподіл методів на традиційні та інтерактивні дещо умовний, а межі між ними нечіткі, спостерігалось взаємопроникнення методів. Метод спостереження оптимально поєднувався з інтерактивними: роботу з текстом було організовано як фронтально, так і в парах, у групах. Продуктивними виявилися під час експерименту трансформаційні вправи на згортання складних синтаксичних конструкцій у реальне слово з виокремленням означуваного компонента і компонента означення та розгортання реального слова в складну синтаксичну конструкцію.

Отже, окреслені методичні орієнтири формування граматичної компетентності майбутніх учителів української мови у процесі навчання деривації створюють оптимальні можливості для якісної професійної підготовки конкурентоздатного фахівця в умовах вищого навчального закладу.

Перспективи подальших досліджень убачаємо в розробленні системи навчально-тренувальних вправ з української деривації на синтаксичній основі.

Використана література:

1. *Безпояско О. К.* Іменні граматичні категорії (функціональний аналіз) / О. К. Безпояско. – Київ : Наукова думка, 1991. – 172 с.
2. *Вихованець І. Р.* Принципи категорійної граматики української мови / І. Р. Вихованець // III Міжнародний конгрес українців. Мовознавство (26-29 серпня 1996 р.). – Харків, 1996. – С. 177-181.
3. *Городенська К. Г., Кравченко М. В.* Словотвірна структура слова / К. Г. Городенська, М. В. Кравченко. – Київ : Наук. думка, 1981. – 199 с.
4. *Горпинич В. О.* Будова слова і словотвір / В. О. Горпинич. – Київ : Наук. думка, 1977. – 118 с.
5. *Ковалик І. І.* Вчення про словотвір / І. І. Ковалик. – Львів : Вид-во Львів. Ун-ту, 1961. – Вип. 2. – 83 с.
6. *Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах / колектив авторів за редакцією М. І. Пентилок, С. О. Караман, О. В. Караман, О. М. Горошкіна, З. П. Бакум, М. М. Барахтян, І. В. Гайдаєнко, А. Г. Галетова, Т. В. Коршун, А. В. Нікітіна, Т. Г. Окуневич, О. М. Решетилова.* – Київ : Ленвіт, 2009. – 400 с.
7. *Олексенко В. П.* Словотвірні категорії суфіксальних іменників : монографія / В. П. Олексенко. – Херсон : Айлант, 2001. – 240 с.
8. *Омельчук С.* Навчання морфології української мови на засадах дослідницького підходу: теорія і практика : [монографія] / Сергій Омельчук. – Київ : Генеза, 2014. – 368 с.

References:

1. *Bezpoiasko O. K.* Imenni hramatychni katehorii (funktsionalnyi analiz) / O. K. Bezpoiasko. – Kyiv : Naukova dumka, 1991. – 172 s.
2. *Vykhovanets I. R.* Pryntsypy katehoriinoi hramatyky ukrainskoi movy / I. R. Vykhovanets // III Mizhnarodnyi konhres ukrainsiv. Movoznavstvo (26-29 serpnia 1996 r.). – Kharkiv, 1996. – S. 177-181.
3. *Horodenska K. H., Kravchenko M. V.* Slovotvirna struktura slova / K. H. Horodenska, M. V. Kravchenko. – Kyiv : Nauk. dumka, 1981. – 199 s.
4. *Horpynych V. O.* Budova slova i slovotvir / V. O. Horpynych. – Kyiv : Nauk. Dumka, 1977. – 118 s.
5. *Kovalyk I. I.* Vchennia pro slovotvir / I. I. Kovalyk. – Lviv : Vyd-vo Lviv. Un-tu, 1961. – Vyp. 2. – 83 s.
6. *Metodyka navchannia ukrainskoi movy v serednikh osvitykh zakladakh / kolektyv avtoriv za redaktsiieiu M. I. Pentyliuk, S. O. Karaman, O. V. Karaman, O. M. Horoshkina, Z. P. Bakum, M. M. Barakhian, I. V. Haidaienko, A. H. Haletova, T. V. Korshun, A. V. Nikitina, T. H. Okunevych, O. M. Reshetylova.* – Kyiv : Lenvit, 2009. – 400 s.
7. *Oleksenko V. P.* Slovotvirni katehorii sufiksalnykh imennykiv : monohrafiia / V. P. Oleksenko. – Kherson : Ailant, 2001. – 240 s.
8. *Omelchuk S.* Navchannia morfolohii ukrainskoi movy na zasadakh doslidnytskoho pidkhdou: teoriia i praktyka : [monohrafiia] / Serhii Omelchuk. – Kyiv : Heneza, 2014. – 368 s.

РЯБОВОЛ НАТАЛИЯ. *Пути формирования грамматической компетентности будущих учителей украинского языка в процессе обучения дериватологии на синтаксической основе.*

В статье обоснованы пути и определены методические ориентиры формирования грамматической компетентности будущих учителей украинского языка в процессе изучения дериватологии на синтаксической основе. Учитывая то, что новым этапом в развитии современной украинской дериватологии стал синтаксический подход к анализу производных единиц, который способствовал выделению с позиции категоричности трех грамматических подсистем: категорийного синтаксиса, категорийной морфологии и категорийного словообразования, а затем и изменений в подходах к обучению современной украинской дериватологии, что и обусловило выделение эффективных методов и приемов обучения дериватологии в условиях высшего учебного заведения и разработки системы упражнений по основным трем типам категорийного словообразования – словообразовательным категориям

непредикативного характера; словообразовательным категориям сопроводительных-предикативного характера; словообразовательным категориям предметных значений глагольных предикатов и опредеченного качественного состояния.

Ключевые слова: грамматическая компетентность, обучение украинской дериватологии, категорийное словообразование, методические ориентиры.

RIABOVOL NATALIA. The ways for forming grammatical competence of future teachers of the Ukrainian language while acquiring derivatology on the syntactic basis.

In the article the ways for forming grammatical competence of future teachers of the Ukrainian language while acquiring derivatology on the syntactic basis are substantiated and methodical guide lines there of are specified. It should be stressed, that the new stage in the development of modern Ukrainian derivatology is deemed to be the syntactic approach, which enabled singling out three grammatical systems on the basis of categorization, namely, categorial syntax, categorial morphology and categorial word-forming, and there after changes in approaches to teaching modern Ukrainian derivatology, thus predetermining distinguishing efficient methods and techniques of teaching derivatology in higher educational establishments as well as developing a system of exercises according to the three basic types of categorial word formation, not ably word-forming categories of nonpredicative character; word-forming categories of comitative-and-predicative character; word-forming categories of substantiated meanings of verbal predicates and substantiated qualitative state.

Keywords: grammatical competence; teaching Ukrainian derivatology; categorial word formation; methodical guidelines.

УДК 373.3.016:811.133.1]:371.67(44)

Радченко Ю. П.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПРОБЛЕМИ ПІДРУЧНИКОТВОРЕННЯ В ШКІЛЬНІЙ ІНШОМОВНІЙ ОСВІТІ УКРАЇНИ

Ця стаття присвячена дослідженню проблеми розвитку сучасних українських підручників в шкільній іншомовній освіті. У ході дослідження трансформаційних процесів у сфері шкільної іншомовної освіти у Україні розглянуто, що в першій половині 90-х рр. ХХ ст. відбувається поступовий перехід до навчання іноземних мов (ІМ) на основі вітчизняної навчальної літератури. Цінність цього періоду для оновлення змісту шкільної іншомовної освіти України полягає у тому, що в цей час автори отримали змогу пропонувати альтернативні методичні концепції, які сприяли ефективнішому досягненню програмових цілей, а також перегляду змісту навчальних програм. Комунікативно-діяльнісний підхід є пріоритетним у процесі іншомовної освіти України. Особлива увага в навчальних програмах цього періоду приділяється розвитку комунікативної компетенції учнів. Характерною рисою українських підручників з іноземних мов цього періоду є їх орієнтованість на особливості соціокультурної реальності іншомовних країн.

Ключові слова: підручкотворення; тенденції розвитку підручників; конструювання змісту підручників; українські підручники з іноземних мов; іншомовна освіта в Україні.